การวิเคราะห์ความคุ้มค่าจากการบริการวิชาการด้วยเครื่องมือการวัดผลตอบแทนทางสังคม กรณีศึกษา: วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

Using Social Return on Investment to Analyze Worthiness of Academic Services: A Case study of Rai Fung Fueng Muang Bangklang Community Enterprise in Muang Bangklang Subdistrict, Sawankhalok District, Sukhothai Province

ศุภศิว์ สุวรรณเกษร[1*] พิณรัตน์ นุชโพธิ์[2] และวนัชพร จันทรักษา[3]

Supsi Suwankesorn[1*], Pinnarat Nuchpho[2] and Wanachaporn Chantharaksa[3]

[1] สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจและภาครัฐ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก 65000

[2] สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก 65000

[3] สาขาวิชาการท่องเที่ยวและบริการยุคดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก 65000

[1] Business and Public Sector Economics, Faculty of Management Science, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, 65000, Thailand

[2] Information Technology Management for Business, Faculty of Management Science, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, 65000, Thailand

[3] Tourism and Hospitality in the Digital Age, Faculty of Management Science, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, 65000, Thailand

*Corresponding author: E-mail address: supsi.s@psru.ac.th

(Received: February 2, 2024; Revised: June 16, 2024; Accepted: June 27, 2024)

https://doi.org/10.55164/pactj.v37i3.270577

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ความคุ้มค่าจากการบริการวิชาการด้วยเครื่องมือการวัดผลตอบแทนทางสังคม กรณีศึกษา: วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ความเหมาะสมในการประเมินโครงการบริการวิชาการด้วยเครื่องมือการวัดผลตอบแทนทางสังคม 2) ประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการดำเนินโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย และ 3) พัฒนาต้นแบบเชิงกระบวนการสำหรับการประเมินผลตอบแทนทางสังคมสำหรับโครงการบริการวิชาการ ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า โครงการมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ เท่ากับ 45,408.05 บาท ผลตอบแทนภายใน (IRR) เท่ากับร้อยละ 40.49 มีระยะเวลาคืนทุน (PB) เท่ากับ 2 ปี 2 เดือน และมีผลตอบแทนทางสังคม (SROI) เท่ากับ 2.01 เท่า

คำสำคัญ: ผลตอบแทนทางสังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความคุ้มค่า ผลลัพธ์ วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่อง

Abstract

The research on using social return on investment to analyze the value of academic services: a case study of Rai Fung Fueng Muang Bangklang Community Enterprise in Muang Bangklang Subdistrict, Sawankhalok District, Sukhothai Province has the following 3 objectives: 1) to analyze the suitability of evaluating academic service projects with social return assessment tools, to assess the social value of implementing the Rai Fung Mueang Bang Klang Community Enterprise product development project in Mueang Bang Khlang Subdistrict, Sawankhalok District, Sukhothai Province; and 3) to create a procedure prototype for assessing social gains on academic service project. The research revealed that the project had a net present value of 45,408.05 baht, an internal rate of return (IRR) of 40.49 percent, a payback period (PB) of 2 years and 2 months, and a social return (SROI) of 2.01 times.

Keywords: Social Return on Investment, Stakeholders, Worthiness, Outcome, Rai Fung Fueang Muang Bangklang Community Enterprise

บทนำ

การวัดผลตอบแทนทางสังคมเป็นกระบวนการวัดมูลค่าผลลัพธ์หรือผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินโครงการ ผลลัพธ์ดังกล่าวอาจแสดงเป็นตัวเลขที่มีมูลค่าชัดเจน หรืออาจเป็นผลประโยชน์ที่ไม่สามารถแสดงมูลค่าได้ การวัดผลตอบแทนที่เกิดขึ้นกับสังคมจะช่วยตอบคำถามว่าเงินลงทุนที่ใช้ในการดำเนินโครงการต่างๆ มีความคุ้มค่าหรือไม่ ส่งผลต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระดับใด แต่ในความเป็นจริงแล้วกระบวนการดังกล่าวมีขั้นตอนที่ซับซ้อน เนื่องจากผู้ประเมินจะต้องแปลงผลลัพธ์ที่ไม่ใช่ตัวเงินออกมาเป็นตัวเลขเชิงมูลค่าให้ได้ และนำตัวเลขที่ได้นั้นมาทำการคำนวณเพื่อเปรียบเทียบความคุ้มค่าระหว่างผลประโยชน์ที่สังคมได้รับกับต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่ลงทุนไป ที่ผ่านมามีนักวิชาการหลายท่านได้วิเคราะห์ความคุ้มค่าของผลตอบแทนทางสังคมในบริบทต่าง ๆ เช่น Vluggen et al. [1] วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องและทำการสัมภาษณ์องค์กรทางสังคมสำคัญในเทศบาลเนเธอร์แลนด์ และพบว่า SROI ช่วยให้เกิดความยั่งยืนทางสังคม หน่วยงานของรัฐสามารถใช้ SROI ตัดสินใจเลือกดำเนินกิจกรรมที่มีความหมายสำหรับผู้ว่างงานระยะยาวและวัยรุ่นที่ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Merino et al. [2] ที่ใช้การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคม (SROI) และพบว่าการลงทุนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ป่วยจะสร้างผลตอบแทนทางสังคมได้มากกว่า 3 เท่า Davies et al. [3] ที่ใช้เครื่องมือเดียวกันนี้วัดผลกระทบจากการดำเนินโครงการออกกำลังกายในเชฟฟิลด์ Purwohedi & Gurd [4] ที่ใช้ SROI ปรับปรุงการจัดการโครงการสาธารณะในรัฐบาลท้องถิ่นของประเทศอินโดนีเซีย Arvidson et al. [5] ที่พบว่า ผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคม (SROI) ของบริการสำหรับครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากภาวะซึมเศร้าหลังคลอดให้ผลตอบแทน 6.50 ปอนด์สำหรับทุกๆ 1 ปอนด์ที่ลงทุน และ Stenberg & Varua [6] ที่พบว่า ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับสังคมจากการลงทุนในโครงการต่างๆ ขององค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาลในซิดนีย์ตะวันตกเฉียงใต้ ผลการคำนวณ พบว่า ผลประโยชน์ทางสังคมมีมากกว่าการลงประมาณระหว่าง 2 ถึง 9 เท่า เช่นเดียวกันกับโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นการจัดโครงการบริการวิชาการภายใต้งบยุทธศาสตร์ กิจกรรมหลักของโครงการดังกล่าวเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเพิ่มมูลค่าสินค้าจากวัตถุดิบเหลือใช้ในท้องถิ่น การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการตลาดดิจิทัลเบื้องต้น และการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยอัตลักษณ์ (ตราสินค้า) ของชุมชน สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน ผู้ดำเนินโครงการได้จัดทำเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วรายงานฉบับดังกล่าวยังมิได้มีการคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการดำเนินโครงการ จึงทำให้ขาดข้อมูลในการตัดสินใจสำหรับการบริหารงบวิชาการในปีต่อไป จากสาเหตุดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยต้องการที่จะคำนวณผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้นกับวิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยเชื่อว่าข้อมูลที่ได้จะมีส่วนสำคัญสำหรับการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้บริการทางวิชาการแก่วิสาหกิจชมชุนอื่นต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมาย

เป็นแนวคิดในการพัฒนาที่มุ่งปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคม ขจัดความยากจน การปกป้องโลกจากการเปลี่ยนทางธรรมชาติ และรับประกันความเจริญรุ่งเรืองของมนุษยชาติ [7-10] แบ่งออกเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการ (SDGs) เพื่อปรับปรุงโลกให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับประชากร

โลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต [11] ซึ่งถือเป็นเป้าหมายระดับโลก แต่การที่จะสำเร็จตามเป้าหมายนี้ได้ทุกประเทศจะต้องทำงานร่วมกัน การลงทุน การสนับสนุนระหว่างประเทศเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา [12] กระบวนทัศน์ของแบบจำลองการพัฒนา SDGs กำหนดให้เป้าหมาย SDGs 1, 3, 4, 5 และ 10 เป็นการมุ่งพัฒนาคน สำหรับการขับเคลื่อนการผลิต การจัดจำหน่าย และการส่งมอบบริการ (SDGs 2, 6, 7, 8, 9, 11, 12) ทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้สภาพของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ (SDGs 13, 14, 15 และ 16) โดยการที่เป้าหมายทั้ง 16 ข้อ จะสำเร็จได้หรือไม่นั้นจะขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการนำไปปฏิบัติ (SDG 17) [13-14]

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเป็นแนวคิดเชิงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดและวางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับพลวัตของการเปลี่ยนแปลง ที่ผ่านมานักวิชาการจำนวนมากได้มีการวิพากษ์เกี่ยวกับทฤษฎีดังกล่าว เนื่องจากแนวคิดหรือชุดความคิดที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงมีความหลากหลาย มีกระบวนการวิธีการ และเป้าหมายที่แตกต่างกันในแต่ละศาสตร์ แต่แนวคิดที่ได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน คือ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงที่ใช้กระบวนการห่วงโซ่ผลลัพธ์เป็นตัวขับเคลื่อน แนวคิดดังกล่าวอธิบายว่าหากผู้ดำเนินการต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับที่สมบูรณ์จำเป็นที่จะต้องทำการสื่อสารกับชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้เข้าใจเพื่อให้ได้รับผลตอบรับในเชิงบวกและเกิดกระบวนทัศน์ของการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน [15] แนวคิดดังกล่าวเป็นที่ยอมรับในวงกว้างทั้งในส่วนของรัฐบาลและเอกชน เช่น บริษัทเอกชนนำแนวคิดไปใช้ในกระบวนการ CSR หรือหน่วยงานทางด้านนโยบายใช้แนวคิดเพื่อประเมินและตัดสินใจเลือกจัดทำโครงการ เป็นต้น [16]

สำหรับจุดเริ่มต้นของทฤษฎีดังกล่าวเกิดขึ้นประมาณทศวรรษ 1960 มีองค์กรที่ต้องการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างปัจจัยนำเข้าและผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน เพื่อสร้างทางเลือกการตัดสินใจให้กับบริษัทในช่วงแรกหลายองค์กรจะใช้วิธีการสร้างเฟรมเวิร์คเชิงตรรกะ (Logic Framework) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์กรณีที่บริษัทหรือองค์กรตัดสินใจลงทุนในโครงการใดโครงการหนึ่ง เฟรมเวิร์คนี้จะแสดงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่โครงการเริ่มดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุด แนวคิดดังกล่าวถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง โดย Anderson [17] เป็นหนึ่งในนักวิชาการคนสำคัญที่ขับเคลื่อนทฤษฎีดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในช่วงประมาณทศวรรษ 1990 ได้เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงถูกยกระดับจนเป็นทฤษฎีที่ถูกใช้อย่างแพร่หลายทั่วโลกเกิดขึ้นจากการที่ Act Knowledge ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำเพื่อสังคมของประเทศสหรัฐอเมริการ่วมมือกับสถาบัน Aspen ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงผลกำไรที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในโลกก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2492 ได้สร้างชุดโปรแกรมการประเมินการเปลี่ยนแปลงที่สามารถใช้ได้จริงสำหรับกิจกรรมทางสังคม นอกจากนี้ทั้ง 2 องค์กรยังได้ร่วมกันออกแบบขั้นตอนและวิธีการประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นแบบแผน เป็นต้นแบบให้กับนักวิชาการ นักนโยบาย รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ นำมาศึกษาและประยุกต์ใช้มาจนถึงปัจจุบัน

การวัดผลตอบแทนทางสังคม Social Return on Investment: SROI

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมของโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานภาคเอกชน ผลกระทบ (Impact) ที่เกิดขึ้นกับสังคมควรได้รับการประเมินว่ามีความคุ้มค่า และสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของแหล่งทุนหรือไม่ เราสามารถทำการประเมินได้หลายรูปแบบ เช่น การสอบถาม

ความพึงพอใจ การสังเกตการเปลี่ยนแปลงของผู้รับบริการหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานโดยตรง (User) หรืออาจใช้การประเมินสัดส่วนทางการเงินด้วยค่าดัชนีต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ระยะเวลา ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล รวมถึงความร่วมมือที่ผู้ดำเนินโครงการได้รับ [18-19] ซึ่งที่ผ่านมา นักวิชาการจำนวนมากพยายามหาวิธีการและเครื่องมือสำหรับการประเมินผลกระทบหรือผลตอบแทนทางสังคม การวิเคราะห์เริ่มต้นจากการประเมินภายใต้มุมมองและบริบทของสาขาวิชาต่างๆ จากนั้นจึงได้พัฒนาหลักการเพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดร่วมกัน [20-22] การวัดผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ได้รับการพัฒนาในช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 โดย Robert Enterprise Development Fund ซึ่งเป็นองค์กรการกุศลในประเทศสหรัฐอเมริกา หลังจากนั้นไม่นานมูลนิธิเศรษฐศาสตร์แห่งสหราชอาณาจักร ได้พัฒนากระบวนการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ออกเป็น 6 ขั้นตอน และได้รับความนิยมจนถึงปัจจุบัน [23] การวิจัยครั้งนี้จะทำการการประเมินผลตอบแทนทางสังคมภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว แต่จะมีการดัดแปลงการวิเคราะห์ในบางขั้นตอนเพื่อให้เหมาะสมกับบริบททางวิชาการของประเทศไทย ขั้นตอนวัดผลตอบแทนทางสังคมเริ่มจากขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องและศักยภาพในการพัฒนา (Compliance and Development Potential Analysis) ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake Holder Analysis) ขั้นตอนที่ 3 สร้างแผนผังผลลัพธ์ (Draw Logic Model) ขั้นตอนที่ 4 กำหนดตัวแปรแทน และสถานการณ์ที่เป็นไปอย่างปกติ (Identifying Proxy and Base Case Scenario) ขั้นตอนที่ 5 คำนวณผลตอบแทนทางสังคม (SROI Calculation)

การประเมินผลกระทบโครงการในเชิงเศรษฐกิจ

การประเมินผลกระทบโครงการในเชิงเศรษฐกิจเป็นการประยุกต์วิธีการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์มาพิจารณาผลที่เกิดขึ้นตามมาจากผลผลิตของงานวิจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง โดยเป็นการวัดส่วนเกินทางเศรษฐกิจ (Economic Surplus) ที่เป็นผลประโยชน์ที่วัดได้ มาวิเคราะห์หาผลตอบแทนจากการลงทุนวิจัย ในลักษณะอัตราผลตอบแทน มูลค่าในปัจจุบัน และอัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุน การประเมินผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจจะช่วยสะท้อนให้เห็นว่าโครงการเกิดผลอย่างไรจากการลงทุนและนำไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินโครงการ รวมทั้งเป็นแนวทางในการตัดสินใจต่อไป ซึ่งพื้นฐานของการวัดผลกระทบทางเศรษฐกิจจะเริ่มจากการคิดมูลค่าปัจจุบันของโครงการ และนำมาไปใช้วิเคราะห์ค่าด้วยเครื่องมือหรือดัชนีดังนี้

1) การคิดมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV)

การคำนวณผลรวมมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) ใช้เพื่อแสดงให้เห็นว่าโครงการให้ผลประโยชน์คุ้มค่าหรือมีผลตอบแทนต่อต้นทุนตลอดระยะเวลาของโครงการหรือไม่ ซึ่งมูลค่าปัจจุบันสุทธินี้อาจมีค่าเป็นลบหรือศูนย์ หรือเป็นบวก ขึ้นอยู่กับมูลค่าปัจจุบันของผลรวม (PVB) ลบด้วยมูลค่าปัจจุบันของต้นทุนรวม (PVC) ถ้า NPV มีค่ามากกว่า 0 (NPV>0) ก็แสดงว่าโครงการนั้นให้ผลประโยชน์คุ้มค่าต่อการลงทุน (มีกำไร) แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้า NPV มีค่าน้อยกว่า 0 (NPV<0) หมายความว่าโครงการนั้นให้ผลประโยชน์ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน (ขาดทุน) แต่บางกรณี NPV อาจมีค่าเท่ากับ 0 (NPV= 0) ซึ่งหมายความว่าโครงการนั้นไม่มี กำไรแต่ก็ไม่ขาดทุน ในกรณีเช่นนี้ภาครัฐบาลอาจตัดสินใจลงทุนถ้าโครงการนั้นหากก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมหรือสิ่งแวดล้อม การหามูลค่าปัจจุบันสุทธิ ตามแนวคิดดังกล่าวมีสูตรการคำนวณดังนี้

$$
\begin{aligned}
\text{NPV} &= \text{PVB} - \text{PVC} \\
&= \sum_{i=0}^{n} \frac{B_t}{(1+i)^t} - \sum_{i=0}^{n} \frac{C_t}{(1+i)^t} \\
&= \sum_{i=0}^{n} \frac{B_t - C_t}{(1+i)^t} \\
&= \sum_{i=0} (Bt - Ct)(1+i)^{-t} \ldots (1)
\end{aligned}
$$

โดยที่

NPV = *มูลค่าปัจจุบันสุทธิ*
PVB = *มูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์รวม*
PVC = *มูลค่าปัจจุบันของต้นทุนรวม*
B_t = *ผลประโยชน์ของโครงการที่เกิดขึ้นในปีที่* t
C_t = ต้นทุนในการดำเนินโครงการที่เกิดขึ้นในปีที่ t
I = *อัตราดอกเบี้ย/ปี*
N = *จำนวนปีดำเนินการโครงการ*

2) การคิดอัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return: IRR)

อัตราผลตอบแทนภายในของโครงการ (Internal Rate of Return : IRR) คือ อัตราที่ทำให้ผลประโยชน์และค่าใช้จ่ายของโครงการที่คิดเป็นมูลค่าปัจจุบันแล้วมีค่าเท่ากันพอดี หรือจะใช้อัตราเท่าใดที่จะทำให้ค่า NPV มีค่าเท่ากับ 0 (NPV = 0) ก็คืออัตราผลตอบแทนภายในของโครงการ หาก IRR มีค่าสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ หรือผลที่จะได้รับก็แสดงว่าโครงการให้ผลประโยชน์คุ้มค่า (มีกำไร) ถ้า IRR มีค่าต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้หรือผลที่จะได้รับ ก็แสดงว่าโครงการให้ผลประโยชน์ไม่คุ้มค่า (ขาดทุน) ถ้า IRR มีค่าเท่ากับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ก็หมายความว่าโครงการให้ผลประโยชน์คุ้มทุนพอดี ซึ่ง IRR สามารถหาได้จากสมการ ดังนี้

$$
\sum_{i=0}^{n} \frac{B_t - C_t}{(1+i)^t} = 0
$$

***3) การคิดระยะเวลาคืนทุน* (PB: Payback Period)**

ระยะเวลาคืนทุน (Payback Period: PB) *ของโครงการ หมายถึง ระยะเวลาการดำเนินงานที่มีผลทำให้ผลประโยชน์สุทธิมีค่าเท่ากับค่าใช้จ่ายในการลงทุนพอดีโดยมีวิธีคำนวณ ดังนี้*

$$
\text{PB} = \frac{TC}{AB}
$$

โดยที่

PB = ระยะเวลาคืนทุน (Payback Period)
TC = ต้นทุนทั้งหมด (Total Cost)
AB = ผลประโยชน์เฉลี่ยต่อปี (Average Benefit/Year)

การวิเคราะห์หรือการประเมินโครงการถือได้ว่าเป็นงานที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นส่วนที่ช่วยในการตัดสินใจที่จะลงทุนได้ถูกต้องและเป็นการลดอัตราความเสี่ยงให้น้อยลง จากข้อจำกัดด้านเวลา นอกจากนี้ผลจากการวิเคราะห์โครงการยังช่วยให้ผู้ลงทุน หรือผู้วางนโยบายสามารถจัดการและวางแผนดำเนินโครงการได้อย่างเป็นระบบ หรือมีสารสนเทศเพื่อตัดสินใจขับเคลื่อนการดำเนินงานต่อไป รวมทั้งสามารถการจัดสรรทรัพยากรในระยะเวลาที่มีอยู่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประโยชน์สูงสุดต่อสังคม

4) อัตราผลตอบแทนการลงทุน (Return on Investment: ROI)

อัตราผลตอบแทนการลงทุน (Return on Investment - ROI) เป็นตัวชี้วัดที่ใช้ในการวัดผลสำหรับการลงทุนใด ๆ โดยนับผลผลิต หรือกำไรที่คาดหวังจากการลงทุนเทียบกับต้นทุนการลงทุน อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนที่วัดได้ เป็นอัตราส่วนระหว่างกำไรสุทธิกับเงินลงทุน ถ้าอัตราส่วนนี้มีค่าสูงขึ้น แสดงว่าโครงการใช้เงินลงทุนเพื่อก่อให้เกิดกำไรมีประสิทธิภาพมาก โดยมีสูตรคำนวณดังนี้

$$\text{อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน} = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{ขาย}} \times \frac{\text{ขาย}}{\text{เงินลงทุน}}$$

$$= \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{เงินลงทุน}}$$

ถ้าค่าที่คำนวณได้เป็นบวก แสดงว่าได้รับกำไรมากกว่าเงินลงทุนที่ได้ลงทุนไป สมควรแก่การลงทุนหากค่าที่ได้เป็นลบ แสดงว่าการลงทุนนั้นไม่คุ้มค่ากับกิจกรรมที่ได้ลงทุนไปไม่สมควรลงทุน

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความคุ้มค่าจากการบริการวิชาการด้วยเครื่องมือการวัดผลตอบแทนทางสังคมกรณีศึกษา : วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ในครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมหลักฐานจากรายงานสรุปผลการดำเนินโครงการบริการวิชาการในชื่อโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวมรวมจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ รายงานการดำเนินโครงการฉบับสมบูรณ์ รายงานการเงิน รายงานแสดงรายเอียดการขออนุมัติเพื่อดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการ รายงานผลการศึกษาสภาพปัญหาและบริบทพื้นที่ หนังสือรับรองการนำผลการบริการวิชาการไปใช้ประโยชน์ รวมถึงการสอบทานข้อมูลจากคณะผู้ดำเนิน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องและศักยภาพในการพัฒนา (Compliance and Development Potential Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake Holder Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแผนผังผลลัพธ์ (Draw Outcomes Map)

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดตัวแปรแทนและสถานการณ์ที่เป็นไปอย่างปกติ (Identifying Proxy and Base Case Scenario)

ขั้นตอนที่ 5 คำนวณผลตอบแทนทางสังคม (SROI Calculation)

ผลการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องและศักยภาพในการพัฒนา (Compliance and Development Potential Analysis)

การวิเคราะห์ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG Goals) เป้าหมายหลัก 13 หมุดหมายภายใต้กรอบการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 และแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ผลการศึกษา พบว่า กิจกรรมการดำเนินโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย มีแนวทางการพัฒนาที่ตรงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG Goals) เป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องหมุดหมายการพัฒนาประเทศที่ 1 ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตร และเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง มุ่งเน้น ใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG Goals) เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันการมีสุขภาวะที่ดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกช่วงวัย ซึ่งสอดคล้องกับหมุดหมายการพัฒนาประเทศที่ 9 ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอ เหมาะสม โดยการสนับสนุนครัวเรือนยากจนให้เข้าถึงการศึกษาและการพัฒนาทักษะอาชีพ ตลอดจนสร้างความคุ้มครองทางสังคมที่เหมาะสมและครอบคลุมคนทุกกลุ่ม และหมุดหมายที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต โดยเพิ่มกำลังคนคุณภาพรองรับภาคการผลิตเป้าหมาย และพัฒนาระบบนิเวศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG Goals) เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และ มีผลิตภาพ และการมีงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับหมุดหมายที่ 1 ไทยเป็นประเทศชั้นนำ ด้านสินค้าเกษตร และเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง มุ่งเน้น ใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร หมุดหมายที่ 9 ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอ เหมาะสม โดยการสนับสนุนครัวเรือนยากจนให้เข้าถึงการศึกษาและการพัฒนาทักษะอาชีพ ตลอดจนสร้างความคุ้มครองทางสังคมที่เหมาะสมและครอบคลุมคนทุกกลุ่ม และหมุดหมายที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต โดยเพิ่มกำลังคนคุณภาพรองรับภาคการผลิตเป้าหมาย และพัฒนาระบบนิเวศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงดัง Figure 1.

การวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนา ผลการวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาด้วย SWOT Analysis พบว่า วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย มีจุดแข็ง (Strengths) เรื่องการมีวัตถุดิบเหลือใช้ในท้องถิ่นจำนวนมาก วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง บุคลากรมีความรู้ความสามารถ แต่มีจุดอ่อน (Weaknesses) เรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ การขาดทักษะการขายและการตลาด การขาดทักษะด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การขาดทักษะด้านการตลาดดิจิทัล และการขาดงบประมาณในการพัฒนาสินค้า วิสาหกิจชุมชนแห่งนี้มีโอกาส (Opportunities) จากการที่ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง วิสาหกิจชุมชนเป็นรู้จัก และกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้บริโภค สำหรับอุปสรรค (Threats) ได้แก่ คู่แข่งขันผลิตสินค้าเลียนแบบได้ง่าย ความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ การตัดราคาจากคู่แข่ง แสดงดัง Figure 2.

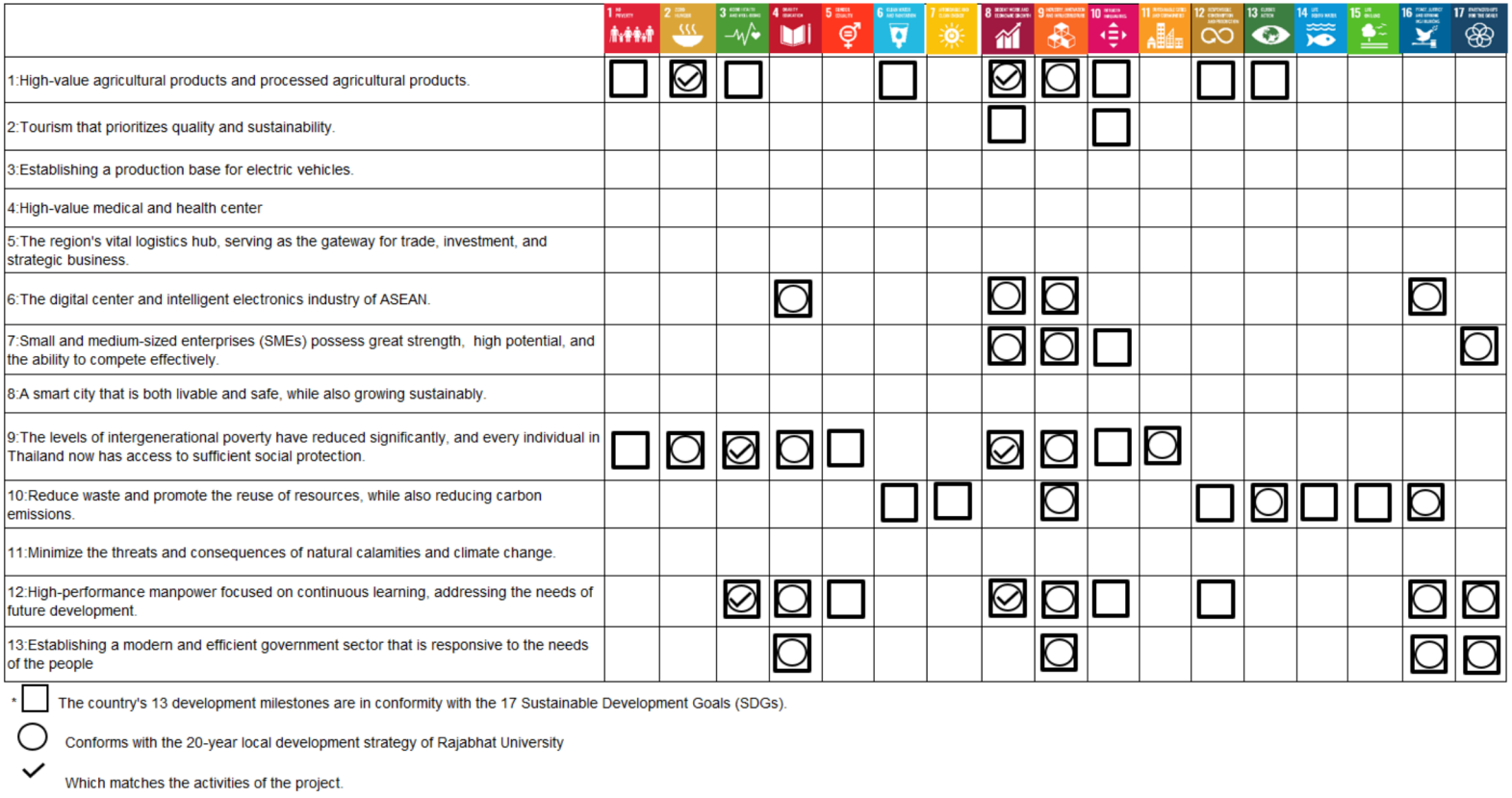

Figure 1. Analyzing consistency with SDG, 13 main goals under the 13th Economic and Social Development Plan & Rajabhat University Strategic Plan for Local Development, 2017-2036.

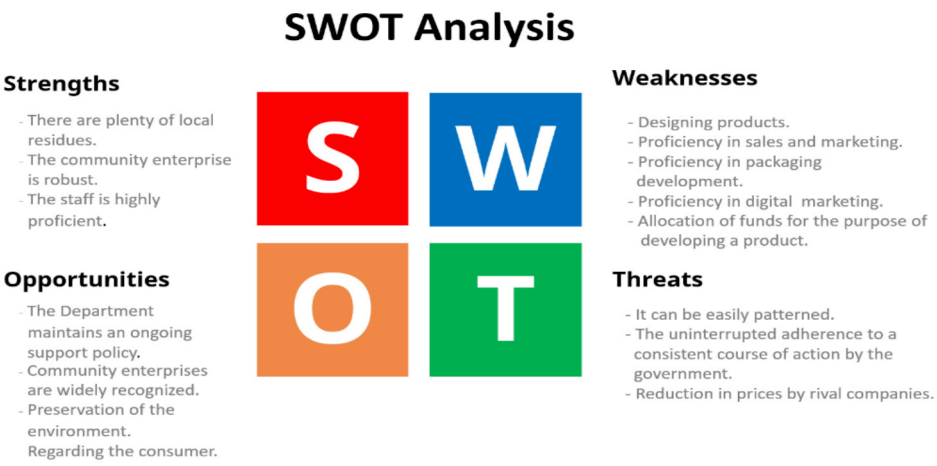

Figure 2. SWOT Analysis

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake Holder Analysis)

ผลการศึกษา พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักจากการดำเนินกิจกรรมตามโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย คือ บุคลากรวิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางตรง ได้แก่ ประชาชนบริเวณใกล้เคียง นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม นักวิจัยและนักวิชาการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางอ้อมได้แก่ เทศบาลตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย อุตสาหกรรมจังหวัดสุโขทัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม แสดงดัง Figure 3.

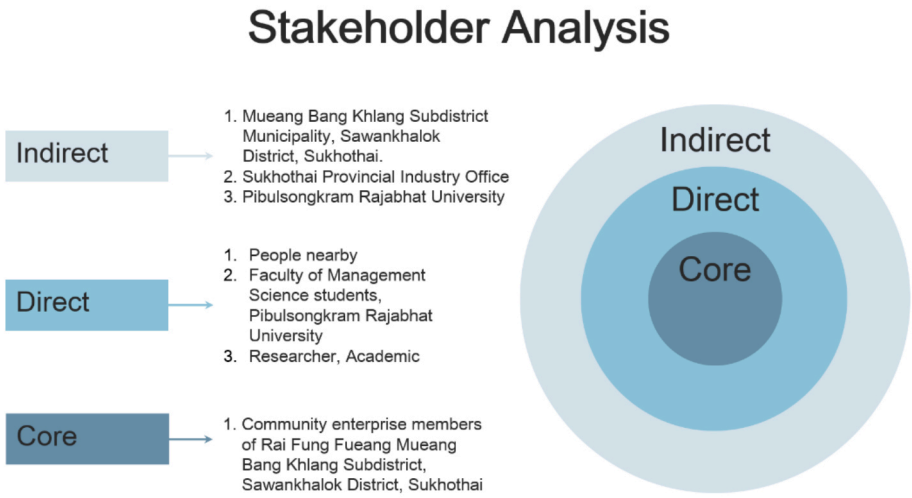

Figure 3. Steck Holder Analysis

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแผนผังผลลัพธ์ (Outcomes Map)

จากผลการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 2 ทำให้ทราบว่าวิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ยังคงมีจุดอ่อน (Weaknesses) ในเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ ทักษะการขายและการตลาด ทักษะด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ทักษะด้านการตลาดดิจิทัล และงบประมาณในการพัฒนาสินค้า นอกจากนี้ยังพบอุปสรรค (Threats) ในเรื่องสินค้าสามารถลอกเลียนแบบได้ง่าย ความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ การตัดราคาจากคู่แข่ง ข้อมูลดังกล่าวเป็นที่มาของโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ซึ่งมีกิจกรรมหลัก คือ การอบรมเชิงอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเพิ่มมูลค่าสินค้าจากวัตถุดิบเหลือใช้ในท้องถิ่นอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการตลาดดิจิทัลเบื้องต้น และอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยอัตลักษณ์ (ตราสินค้า) ของชุมชน ภายใต้งบประมาณสนับสนุน 45,000 บาท ซึ่งจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการทำให้สามารถวิเคราะห์ผลผลิต(Output) ผลลัพธ์ (Outcomes) และผลกระทบ (Impact) แสดงเป็นแผนผังผลลัพธ์ แสดงดัง Figure 4.

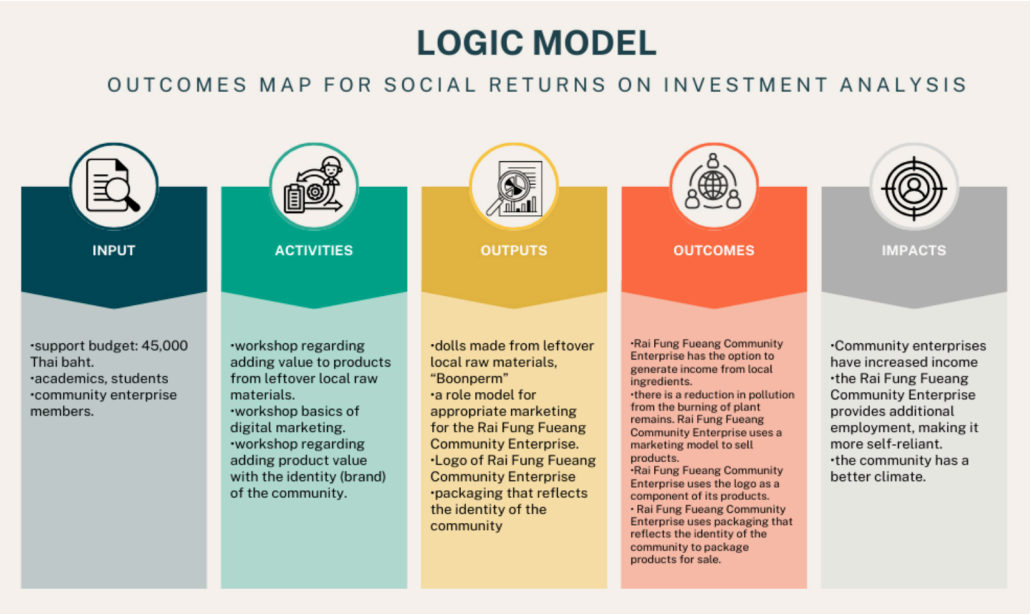

Figure 4. Outcomes Map

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดตัวแปรแทน และสถานการณ์ที่เป็นไปอย่างปกติ (Identifying Proxy and Base Case Scenario)

จากขั้นตอนที่ 3 หลังจากที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลรายละเอียดของโครงการและสร้างเป็นแผนผังผลลัพธ์เรียบร้อยแล้ว ในขั้นตอนที่ 4 จะเป็นการแปลงค่าผลลัพธ์จากข้อมูลที่เป็นนามธรรมเป็นข้อมูลเชิงตัวเลขที่สามารถแสดงมูลค่าได้ ซึ่งจากการวิเคราะห์ พบว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเพิ่มมูลค่าสินค้าจากวัตถุดิบเหลือใช้ในท้องถิ่นจะต้องใช้รายได้จากการขายตุ๊กตา"บุญเพิ่ม" (หักมูลค่า

เพิ่มจากตราสินค้า) และมูลค่าคาร์บอนเครดิตจากการลดการเผาทำลายซากพืชเป็นตัวแปนแทน (Proxy) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการตลาดดิจิทัลเบื้องต้นจะต้องใช้รายได้จากการขายตุ๊กตา“บุญเพิ่ม” ผ่านช่องทางการตลาดดิจิทัล (หักมูลค่าเพิ่มจากตราสินค้า) และรายได้จากการขายสินค้าอื่นๆของชุมชนผ่านช่องทางการตลาดดิจิทัล(หักมูลค่าเพิ่มจากตราสินค้า) เป็นตัวแปนแทน (Proxy) และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยอัตลักษณ์ (ตราสินค้า) ของชุมชน จะต้องใช้มูลค่าเพิ่มจากการใช้อัตลักษณ์ (ตราสินค้า) ของชุมชนเป็นตัวแปนแทน (Proxy) แสดงดัง Table 1.

Table 1. Proxy Value Analysis

Activities	Output	Outcome	Impact	Proxy
1. Workshop regarding adding value to products from leftover local raw materials.	1. Dolls made from leftover local raw materials, "Boonperm"	1. Rai Fung Fueang Community Enterprise has the option to generate income from local ingredients. 2. There is a reduction in pollution from the burning of plant remains. Rai Fung Fueang Community Enterprise uses a marketing model to sell products.	1. The Rai Fung Fueang Community Enterprise provides additional employment, making it more self-reliant. 2. The community has a better climate.	1. Income from the sale of "Boonperm" dolls (deducting added value from the brand). 2. Carbon credit value from reducing the burning of plant remains.
2. Workshop basics of digital marketing.	2. A role model for appropriate marketing for the Rai Fung Fueang Community Enterprise.	1. Rai Fung Fueang Community Enterprise applies a digital marketing model to sell products.	1. Rai Fung Fueang Community Enterprise can generate income through digital marketing channels.	3. Income from selling "Boonperm" dolls through digital marketing channels (Deducting the value added from the brand). 4. Income from the sale of other products of the community through digital marketing channels (deducting added value from the brand).

Table 1. Proxy Value Analysis (continue)

Activities	Output	Outcome	Impact	Proxy
3. Workshop regarding adding product value with the identity (brand) of the community.	1. Logo of Rai Fung Fueang Community Enterprise. 2. packaging that reflects the identity of the community.	1. Rai Fung Fueang Community Enterprise uses the logo as a component of its products. 2. Rai Fung Fueang Community Enterprise uses packaging that reflects the identity of the community to package products for sale.	1. The products of Rai Fung Fueang Community Enterprise have increased in value by 10 percent. 2. the Rai Fung Fueang Community Enterprise is more well known.	5. Value added from using the identity (brand) of the community.

Table 2. Base Case Scenario Analysis (Unit: Percentage)

Activities	Attribution	Deadweight	Displacement	Dropoff
1. Workshop regarding adding value to products from leftover local raw materials. - Community enterprises have the idea of gathering together to brainstorm ideas on how to earn extra income.	10	30	0	10
2. Workshop basics of digital marketing. - There are local agencies providing training for new era marketing.	20	30	10	10
3. Workshop regarding adding product value with the identity (brand) of the community. - There are local agencies providing training. About packaging development.	20	30	0	10

หลังจากการวิเคราะห์เส้นทางผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ และตัวแทนเชิงมูลค่าเรียบร้อยแล้วขั้นตอนต่อไปจะเป็นการกำหนดตัวแทนเชิงมูลค่า (ร้อยละ) ของสถานการณ์ที่เป็นไปอย่างปกติ (Base Case Scenario) ซึ่งผลจากปัจจัยอื่น (Attribution) จะแสดงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากความช่วยเหลือ หรือสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ผลลัพธ์ส่วนเกิน (Deadweight) จะแสดงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นโดยวิสาหกิจชุมชนดำเนินการขึ้นเองโดยที่ไม่มีองค์กรใดเข้ามาดำเนินการ ผลลัพธ์ทดแทน (Displacement) จะแสดงผลลัพธ์สุทธิเกิดจากการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับผลลัพธ์ทางบวก แต่กลับทำให้มีส่วนได้ส่วนเสียอีกกลุ่มหนึ่งกลับได้รับผลลัพธ์ทางลบ อัตราการลดลงของผลประโยชน์ (Drop Off) จะแสดงอัตราส่วนของผลประโยชน์ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับลดลงเมื่อเวลาผ่านไป สาเหตุดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก แสดงดัง Table 2.

ขั้นตอนที่ 5 คำนวณผลตอบแทนทางสังคม (SROI Calculation)

การคำนวณผลตอบแทนทางสังคม (SROI Calculation) เป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการวิเคราะห์ผลประโยชน์ที่ส่งผลกระทบหรือสร้างคุณค่าต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จากการดำเนินโครงการ ค่าดัชนีต่างๆ ที่ได้จากการคำนวณจะเป็นข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการตัดสินใจสำหรับการเลือกดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ต่อไป สำหรับการคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการดำเนินโครงการ คณะผู้วิจัยจะใช้ดัชนีทางการเงินในการวิเคราะห์ ได้แก่ มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) อัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) ระยะเวลาคืนทุน (PB) และผลตอบแทนทางสังคม (SROI) แสดงดัง Table 3

Table 3. SROI Analysis

Year	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Processing Time	0	1	2	3	4	5
Fund	-45000					
Total Benefit	19,697.00	24,957.90	30,813.30	40,588.20	42,515.10	44,805.60
Present Benefit	19,697.00	23,769.43	27,948.57	35,061.61	34,977.28	35,106.36
Total Benefit-Total Cost -Base Case Impact	-34,136.5	12,770.40	15,839.80	20,597.60	21,296.80	22,591.70
Present Value	-34,136.50	12,162.29	14,367.17	17,792.98	17,520.93	17,701.19
Based Case Impact						
Base Case Impact	8,833.50	12,187.50	14,973.50	19,990.60	21,218.30	22,213.90
Present Base Case Impact	8,833.50	11,607.14	13,581.41	17,268.63	17,456.35	17,405.17
NPV	45,408.05 Thai bath					
IRR	40.49%					
PB	2 years 2 months					
SROI	2.01 times					

* Discount Rate 10%

จาก Table 3. โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ซึ่งได้รับทุนในปี พ.ศ. 2564 เป็นจำนวนเงิน 45,000 บาท เมื่อนำมาคำนวณความคุ้มค่าในการลงทุนในระยะ 5 ปี คือ พ.ศ. 2565-2569 พบว่า มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 45,408.05 บาท กำหนดให้อัตราคิดลด (Discount Rate) เท่ากับร้อยละ 10 มูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ที่ได้รับสุทธิ คือ มูลค่าผลประโยชน์สุทธิที่ได้รับจากการดำเนินโครงการที่ได้ทำการปรับค่าของเวลาให้เป็นมูลค่าปัจจุบันเรียบร้อยแล้ว และมีค่าผลประโยชน์ที่ได้รับสุทธิเป็นบวกหรือมีค่ามากกว่า 0 (NPV>0) แสดงว่าโครงการดังกล่าวมีความคุ้มค่าในลงทุน ในส่วนของอัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return: IRR) มีค่าเท่ากับร้อยละ 40.49 มีระยะเวลาคืนทุน (Payback Period: PB) เท่ากับ 2 ปี 2 เดือน และผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคม (SROI) เท่ากับ 2.01 เท่า จึงสามารถกล่าวได้ว่าเงินลงทุนในโครงการดังกล่าวทุก 1 บาท สามารถสร้างผลประโยชน์สุทธิได้ 2.01 บาท

สำหรับการวิเคราะห์สัดส่วนของผลกระทบจากการดำเนินโครงการเป็นการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักของผลกระทบที่เกิดขึ้นกับวิสาหกิจชุมชนจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์พบว่า ผลตอบแทนทางสังคมจากการดำเนินโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ในด้านเศรษฐกิจร้อยละ 30 ด้านสังคมร้อยละ 25 และด้านสิ่งแวดล้อมร้อยละ 45

สรุปผล

ผลจากการวิเคราะห์ตามขั้นตอนที่ 1-5 สรุปผลการวิจัยได้ว่าการดำเนินกิจกรรมตามโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG Goals) เป้าหมายที่ 2 3 และ 8 และยังสอดคล้องกับกรอบการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 หมุดหมายการพัฒนาประเทศที่ 1 9 และ 12 โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก คือ บุคลากรภายในวิสาหกิจชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางตรง ได้แก่ ประชาชนบริเวณใกล้เคียง นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม นักวิจัยและนักวิชาการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางอ้อม ได้แก่ เทศบาลตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย อุตสาหกรรมจังหวัดสุโขทัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ผลจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis พบว่า วิสาหกิจชุมชนแห่งนี้มีจุดแข็ง (Strengths) เรื่องการมีวัตถุดิบเหลือใช้ในท้องถิ่นจำนวนมาก วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง บุคลากรมีความรู้ความสามารถ แต่มีจุดอ่อน (Weaknesses) เรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ การขาดทักษะการขายและการตลาด การขาดทักษะด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การขาดทักษะด้านการตลาดดิจิทัล และการขาดงบประมาณในการพัฒนาสินค้า วิสาหกิจชุมชนแห่งนี้มีโอกาส (Opportunities) จากการที่ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง วิสาหกิจชุมชนเป็นรู้จัก และกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้บริโภค สำหรับอุปสรรค (Threats) ได้แก่ การที่สินค้าสามารถลอกเลียนแบบได้ง่าย ความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ การตัดราคาจากคู่แข่ง จึงมีการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมเพื่อลดจุดอ่อน ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเพิ่มมูลค่าสินค้าจากวัตถุดิบเหลือใช้ในท้องถิ่น การตลาดดิจิทัลเบื้องต้น และการเพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยอัตลักษณ์ (ตราสินค้า) ของชุมชน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 45,408.05 บาท ผลตอบแทนภายใน (IRR) เท่ากับร้อยละ 40.49 มีระยะเวลาคืนทุน (PB) เท่ากับ 2 ปี 2 เดือน และมีผลตอบแทนทางสังคม (SROI) เท่ากับ 2.01 บาท

การอภิปรายผล

การวิเคราะห์ความคุ้มค่าจากการบริการวิชาการด้วยเครื่องมือการวัดผลตอบแทนทางสังคม กรณีศึกษา: วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ในครั้งนี้ใช้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนไร่ฟุ้งเฟื่องเมืองบางขลัง ตำบลเมืองบางขลัง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย วัตถุประสงค์หลักของการวิจัย คือ การวิเคราะห์ความเหมาะสมของการใช้เครื่องวัดผลตอบแทนทางสังคม (SROI) หลังจากการวิจัยเสร็จสิ้นทำให้ทราบว่าเครื่องมือดังกล่าวมีความเหมาะสามารถแสดงผลประโยชน์สุทธิที่สังคมหรือชุมชนจะได้รับสอดคล้องกับ Vluggen et al. [1] ที่ใช้ SROI ตัดสินใจเลือกการลงทุนทางสังคม และผลที่ได้จากการคำนวณด้วยเครื่องมือดังกล่าวทำให้ทราบว่าเงินลงทุนทุก 1 บาท สามารถสร้างผลประโยชน์สุทธิได้ 2.01 บาท การลงทุนดังกล่าวจึงคุ้มค่าสอดคล้องกับ Merino et al. [2] ที่พบว่าการลงทุนสร้างผลตอบแทนทางสังคมได้มากกว่า 3 เท่า Arvidson et al. [5] ที่พบว่า ผลตอบแทนจากการลงทุนทางสังคม (SROI) ให้ผลตอบแทน 6.50 ปอนด์สำหรับทุก ๆ 1 ปอนด์ที่ลงทุน และ Stenberg & Varua [6] ที่พบว่า ผลประโยชน์จากการลงทุนทางสังคมมีมากกว่างบประมาณที่ใช้ไประหว่าง 2 ถึง 9 เท่า

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมไม่มีการกำหนดมาตราฐานของตัวแปร หรือตัวแทน (Proxy) จึงทำให้บางครั้งอาจเกิดการกำหนดมูลค่าผลกระทบจากการดำเนินโครงการที่มากเกินจริง (Over Claim) หรืออาจการปัญหาการนับซ้ำ (Double Count) ดังนั้นจึงควรใช้เครื่องมือทางสถิติหรือเศรษฐมิติอื่นๆ เพื่อแก้ไขหรือป้องกันที่อาจเกิดขึ้นดังกล่าว

2. การวิจัยครั้งนี้เกิดขึ้นหลังจากที่การดำเนินโครงการเสร็จสิ้นไปแล้ว 1 ปี ทำให้บริบทของชุมชนรวมถึงข้อมูลบางอย่างเกิดความคลาดเคลื่อนหรือสูญเสีย ทำให้ไม่สามารถสะท้อนสภาพความเป็นจริงในช่วงเวลาของการดำเนินโครงการ ดังนั้นเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว ผู้ดำเนินโครงการจะต้องคำนวณผลตอบแทนทางสังคมหลังจากกิจกรรมสุดท้ายเสร็จสิ้นโดยทันที

3. ผลจากการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่าการลงทุนทางด้านวิชาการมีความคุ้มค่า เนื่องจากมีค่า SROI เท่ากับ 2.01 แต่จากการที่ชุมชนมีจุดอ่อนเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ การขาดทักษะการขายและการตลาด การขาดทักษะด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การขาดทักษะด้านการตลาดดิจิทัล และการขาดงบประมาณในการพัฒนาสินค้า การจัดโครงการในครั้งต่อไป ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องเพิ่มทักษะและองค์ความรู้ในประเด็นดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

References

[1] Vluggen, R., Kuijpers, R., Semeijn, J., & Gelderman, C. J. (2020). Social return on investment in the public sector. *Journal of Public Procurement, 20*(3), 235–264.

[2] Merino, M., Martín Lorenzo, T., Maravilla-Herrera, P., Ancochea, J., Gómez Sáenz, J. T., Hass, N., Molina, J., Peces-Barba, G., Trapero-Bertran, M., Trigueros Carrero, J. A., & Hidalgo-Vega, Á. (2022). A social Return on Investment analysis of improving the management of chronic obstructive pulmonary disease within the Spanish National Healthcare System. *International Journal of Chronic Obstructive Pulmonary Disease, 17*, 1431–1442.

[3] Davies, L. E., Taylor, P., Ramchandani, G., & Christy, E. (2020). Measuring the social return on investment of community sport and leisure facilities. *Managing Sport and Leisure, 26*(1–2), 93–115.

[4] Purwohedi, U., & Gurd, B. (2019). Using Social Return on Investment (SROI) to measure project impact in local government. *Public Money & Management, 39*(1), 56–63.

[5] Arvidson, M., Battye, F., & Salisbury, D. (2014). The social return on investment in community befriending. *International Journal of Public Sector Management, 27*(3), 225–240.

[6] Stenberg, L. & Varua, M. (2013). Social return on investment: A community NGO in south-western Sydney. *Asia Journal of Tourism Research, 19*(1), 147-170.

[7] Girón, A. (2016). Objetivos Del Desarrollo Sostenible Y La Agenda 2030: Frente A Las políticas Públicas Y Los Cambios De Gobierno En América Latina. *Problemas del Desarrollo, 47*(186), 3–8.

[8] Hall, C. M. (2019). Constructing sustainable tourism development: The 2030 agenda and the managerial ecology of sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism, 27*(7), 1044–1060.

[9] Puig-Cabrera, M., & Foronda-Robles, C. (2018). El turismo y el alivio de la pobreza: Un enfoque desde el prisma de los destinos emergentes en el marco de la Agenda 2030.*Investigaciones Turísticas, 16*, 1-22.

[10] Silveira, F., Martins, A. L., Gadelha, P., & Paes-Sousa, R. (2021). Quantifying convergence on health-related indicators of the 2030 agenda for sustainable development. *Bulletin of the World Health Organization, 99*(3), 228–235.

[11] Pradhan, P., Costa, L., Rybski, D., Lucht, W., & Kropp, J. P. (2017). A Systematic study of Sustainable Development Goal (SDG) interactions. *Earth's Future, 5*(11), 1169–1179.

[12] Breuer, A., Janetschek, H., & Malerba, D. (2019). Translating Sustainable Development Goal (SDG) interdependencies into policy advice. *Sustainability, 11*(7), 1-20.

[13] Saner, R., Yiu, L., & Kingombe, C. (2019). The 2030 agenda compared with six related international agreements: Valuable resources for SDG implementation. *Sustainability Science, 14*(6), 1685–1716.

[14] van Vuuren, D. P., Zimm, C., Busch, S., Kriegler, E., Leininger, J., Messner, D., Nakicenovic, N., Rockstrom, J., Riahi, K., Sperling, F., Bosetti, V., Cornell, S., Gaffney, O., Lucas, P. L., Popp, A., Ruhe, C., von Schiller, A., Schmidt, J. O., & Soergel, B. (2022). Defining a sustainable development target space for 2030 and 2050. *One Earth, 5*(2), 142–156.

[15] Stern, E., Stame, N., Mayne, J., Forss, K., Davies, R., & Befani, B. (2012, April). Broadening the range of designs and methods for impact evaluations. *Report of a study commissioned by the Department for International Development*, *DFID Working Paper 38*, London, United Kingdom.

[16] Kwasnicka, D., Dombrowski, S. U., White, M., & Sniehotta, F. (2016). Theoretical explanations for maintenance of behaviour change: A systematic review of behaviour theories. *Health Psychology Review, 10*(3), 277–296.

[17] Anderson, A. (2005). *The community builder's approach to theory of change: A practical guide to theory development.* https://www.theoryofchange.org/pdf/TOC_fac_guide.pdf

[18] Arampatzi, A. (2016). The spatiality of counter-austerity politics in Athens, Greece: Emergent "urban solidarity spaces". *Urban Studies, 54*(9), 2155–2171.

[19] Ragozino, S. (2016). Tools for regeneration of the urban landscape. Social enterprise as a link between people and landscape. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 223*, 201–208.

[20] Grieco, C., Michelini, L., & Iasevoli, G. (2015). Measuring value creation in social enterprises: A cluster analysis of social impact assessment models. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, *44*(6), 1173-1193.

[21] Nicholls, A. (2015). *Synthetic grid: A critical framework to inform the development of social innovation metrics*. CRESSI Working Papers.

[22] Zamagni, S., Venturi, P., & Rago, S. (2015). Valutare l'impatto sociale. La questione della misurazione nelle imprese sociali. *Impresa Sociale. 6*, 77–97.

[23] Nicholls, J., Lawlor, E., Neitzert, E., & Goodspeed, T. (2012). *A guide to social return on investment*. https://socialvalueuk.org/publications/doc_details/241-a-guide-to-social-returnon-investment-2012